

vyrobeny ze dvou symetrických stříbrných dílů spojených nýty. Kromě již zmíněného prolamování zdobí relikviáře ještě rytý dekor na okrajích, který pomáhá

zjemnit celkově strohé plochy hladkých stříbrných plošek a spolu s ozdobným zalomením po obvodu vytváří dojem krajky.

DESKOVÝ RELIKVIÁŘ

Relikviář českého původu vytvořený mezi lety 1360–1400 je nejstarším z celého souboru. Nesouvisí však s relikviemi, které měl dovézt Karel IV. z Francie a jeho obsah byl zřejmě zakoupen z pokladů pražských chrámů [Stehlíková 2006]. Měděná zlacená schránka má tvar kvádrů se čtvercovou podstavou. Obsahuje devět čtvercových přihrádek s relikviemi, které jsou dobře viditelné díky skleněné desce osazené ve víku (původně pravděpodobně zhotovené z křišťálu). Jednotlivá okénka relikviáře zdobí dekorativní lem zdobený konkávními obloučky a osmi nosy. Rytý nápis obíhající po obvodu víka i na přepážkách mezi jednotlivými poli popisuje 35 různých relikvií, které již neodpovídají současnému obsahu relikviáře [Stehlíková 2006].

Dnes je ve schránce uložen soubor relikvií zabalených v textiliích a označených pergamenovými páskami se jmény příslušných světců. Jsou v něm uloženy ostatky českých zemských patronů Václava, Ludmily, Víta, Prokopa a Zikmunda a dále relikvie Pěti bratří, Sv. Klimenta, družek sv. Voršily a část roucha sv. Petra. Oba díly relikviáře byly odlity z mědi a následně ozdobeny rytím a zlacením.

Deskový relikviář. Foto: Národní muzeum

Prsten zvaný manipul sv. Eligia. Foto: Národní muzeum

PRSTEN ZV. MANIPUL SV. ELIGIA

Termín manipul se obvykle používá pro liturgickou textilii, kterou si kněz až do druhého vatikánského koncilu navlékal na předloktí levé ruky. Původně sloužila jako kapesník k otírání potu a stala se odznakem příslušnosti k vyšší vrstvě římské společnosti. Později byl pojem používán k označení hodnosti podjáhnů, kterým byl udílen při svěcení. Jako insignii jej nosili i duchovní vyšších svěcení. Tento středověký manipul v podobě velkého prstene s kamenem se tak při svém průměru 115 mm navlékal na předloktí podobně jako náramek

a jeho funkce byla čistě symbolická. Podobně jako u kalicha sv. Eligia se mělo jednat o dotýkanou liturgickou památku na noyonského biskupa, jemuž měla insignie patřit. Zároveň mohl prsten sloužit jako cechovní prsten staroměstského zlatnického cechu. Velmi podobný manipul, který byl zřejmě cechovní insignií zlatníků ze Starého města nebo Malé strany, je dnes uchováván v Uměleckoprůmyslovém museu [Stehlíková 2006].

RELIKVIÁŘOVÝ OLTÁŘNÍ KŘÍŽ

Stříbrný kříž obsahující relikvie Kristova kříže doplňuje stříbrná statueta anděla nesoucího štít. Kříž je vysoký necelých 640 mm a rozpětí břevna je 270 mm. Nohu zdobí rokokový ornament a čtyři kartuše s výjevy. První zobrazuje vztyčení sv. Kříže, další příběh císaře Konstantina, odevzdání sv. Kříže a výjev se sv. Václavem na říšském sněmu. Ve čtyřech menších kartuších oválného tvaru je zpodobněna sv. Helena, poprsí muže a sv. Václav. Na křížení břevna je umístěna schránka obsahující relikvii dřeva sv. Kříže, překrytou broušeným křišťálem a lemovanou říčními perličkami. Vrchol a ramena kříže zakončují reliéfní andílčí hlavičky. Jeho autorem je C. Gschwandtner, který jej podle nápisu na noze kříže zhotovil v roce 1738.

Detail relikviářového oltářního kříže s obrácením císaře Konstantina. Foto: Národní muzeum

Manipul je vyroben ze zlacené mědi a zdobí ho volně osazený čočkovitě vybroušený křišťál.

Povrch manipulu je hladký. Osaznu kamene doplňují čtyři částečně ulomené drápky, které jsou patrné pouze na obrubě a kamene se již kvůli poškození nedotýkají. Křišťál je osazen velmi volně a v osazení se pohybuje. Prsten byl zřejmě vytepán a následně pečlivě doleštěn a zlacen.

Relikviářový oltářní kříž. Foto: Národní muzeum

Celý kříž je bohatě posázen drahými kameny, jsou zde osazeny diamanty různých typů historických brusů, rubíny, smaragdy, citríny podloženými fóliemi, ametysty, záhnědy, almandiny, pyropy a drobnými říčními perličkami

[Hyršl 2005]. Kříž zhotovený ze stříbra je zlacený jen místy. Kromě tepání, které muzejní prameny uvádějí jako jedinou použitou techniku, jsou jemné detaily doladěny pomocí cizelování a rytí.

KALICH SV. ELIGIA A BAROKNÍ KALICH

Renesanční měděný kalich je uchováván uvnitř kalicha barokního, který jej svým tvarem kopíruje.

Starší kalich ze 16. století byl označován za památku na sv. Eligia, který mohl jako zlatník kalich sám vyrobit a následně jej jako biskup používat při vysluhování eucharistické svátosti. Měděný stříbřený kalich svým elegantním tvarem i zdobením připomíná pozdně gotickou práci. Zřejmě právě kvůli kvalitě řemeslného

zpracování byl zvolen coby relikvie svatého zlatnického mistra, kterému mohlo být připsáno jeho autorství. Stejně tak mohl být Eligius spojen s kalichem coby biskup, který jej užíval při sloužení bohoslužby. Kalichy a patény byly rovněž duchovním vkládány do hrobů jako symbol jejich pozemského povolání, často se jednalo o mešní soupravy zhotovené z obecných kovů nebo cestovní *vasa sacra* menších rozměrů⁴ [Hledíková 2008].

Kalich sv. Eligia a vnější barokní kalich. Foto: Národní muzeum